

昆明生物多样性基金
Kunming Biodiversity Fund

Република
Србија

Министарство заштите
животне средине

ЈАВНИ ПОЗИВ ЗА ДОСТАВЉАЊЕ ПРОЈЕКТА ЗА ОБНОВУ ДЕГРАДИРАНИХ ПРИОРИТЕТНИХ СТАНИШТА И УСПОСТАВЉАЊЕ ЕКОЛОШКИХ КОРИДОРА

Услови и смернице за подносиоце пријава

Пројекат „Обнова и повезивање приоритетних станишта за очување врста у Србији“

Овај јавни позив се објављује у оквиру пројекта „Обнова и повезивање приоритетних станишта за очување врста у Србији“, који спроводи Програм Уједињених нација за развој (United Nations Development Programme - UNDP), у сарадњи са Министарством заштите животне средине, уз финансијску подршку Кунминг фонда за биодиверзитет.

Сврха Кунминг фонда за биодиверзитет је да помогне државама да постигну [циљеве Кунминг-Монтреал глобалног оквира за биодиверзитет](#) (Kunming-Montreal Global Biodiversity Framework – GBF) до 2030 године. Овај пројекат доприноси циљевима 1, 2, 3, 4, 10, 11, 14, 19, 20,

21, 22, и 23 (видети детаљнији опис у додатним информацијама на крају документа). Фонд обезбеђује средства за очување биодиверзитета кроз свеобухватне акције које преокрећу тренд губитка биодиверзитета и доприносе достизању глобалних и националних циљева, укључујући четири дугорочна глобална циља до 2050. године и 23 глобална циља акције до 2030. године.

Пројекат „Обнова и повезивање приоритетних станишта за очување врста у Србији“ пружа директну **техичку и финансијску подршку иновативним пројектним решењима са активним мерама за обнову деградираних екосистема (пашњака, влажних станишта и столетних шума), као и за успостављање еколошких коридора** ради спречавања фрагментације природних станишта у Србији. Циљ јавног позива је да подржи обнову барем 200ha деградираних приоритетних станишта и повеже 10km² екосистема успостављањем еколошких коридора унутар или између заштићених подручја, односно еколошке мреже, у Србији. Наведени циљ биће остварен путем суфинансирања пројекта заинтересованих страна (детаљнији опис дат у наставку текста). Пројекат ће, поред овог, јачати стратешки и регулаторни оквир и капацитете државних институција за обнову и повезивање природних станишта, у складу са циљевима GBF, као и мобилисати финансирање из приватног сектора за очување биодиверзитета.

1. О јавном позиву

Јавни позив је намењен: управљачима заштићених подручја, јавним и приватним предузећима, јединицама локалне самоуправе, академским и научноистраживачким институцијама и организацијама, са иновативним пројектним идејама које примењују активне мере за обнову и повезивање станишта.

Јавни позив има за циљ да омогући техничку и финансијску подршку (путем суфинансирања) овим пројектним идејама (интервенцијама) кроз две тематске компоненте:

- **Компонента 1: Обнова деградираних приоритетних станишта (пашњака, влажних станишта и столетних шума) у заштићеним подручјима или у њиховој непосредној близини, и**
- **Компонента 2: Успостављање еколошких коридора унутар или између заштићених подручја за све типове природних станишта.**

Временски оквир за реализацију пројектних предлога подржаних у оквиру Јавног позива: максимално **12 месеци** (јануар 2027- јануар 2028).

Висина суфинансирања из средстава пројекта: **максимално 70%** од укупне вредности интервенције (апликант обезбеђује сопствено суфинансирање од минимално 30%).

Напомена: апсолутни износ суфинансирања од стране пројекта (без обзира на укупну вредност интервенције): **минимално 30,000 долара, максимално 150,000 долара.**

1.1 Компонента 1: Обнова деградираних приоритетних станишта у заштићеним подручјима или у њиховој непосредној близини

Деградација станишта је последица процеса изазваних људским деловањем који доводе до опадања биодиверзитета, функција и услуга екосистема, као и њихове отпорности. Процене указују да се између 20 и 40 процената укупне копнене површине планете може сматрати деградираном. Главни директни покретачи деградације су ширење интензивне пољопривреде на природна подручја, неодрживо шумарство, ширење урбаних зона, развој инфраструктуре и индустрије, као и климатске промене. Губитак и опадање квалитета станишта кроз њихову трансформацију представљају водеће узроке губитка биодиверзитета. Екосистеми који су највише погођени деградацијом станишта су пашњаци, влажна станишта и столетне шуме.

Циљ подршке пројектима у оквиру Компоненте 1: Обновити укупно барем 200ha деградираних приоритетних станишта унутар заштићених подручја или у њиховој непосредној близини у Србији (индикатор је кумулативан и обухвата све пројекте подржане у оквиру ове компоненте).

У оквиру овог јавног позива, примењујемо следеће значење појмова:

- **Обнова** – подразумева примену активних мера за опоравак оштећеног, деградираниог или уништеног приоритетног станишта. Обнова обухвата напоре да се повећа површина приоритетног станишта и интегритет екосистема, укључујући и враћање измењених, односно деградираних екосистема назад у природно стање. Обнова обухвата и мере којима се унапређују функције и услуге делом измењених екосистема. Активности обнове треба да јасно прецизирају повшину подручја које се обнавља, све активне мере обнове које се спроводе *in situ*, као и циљеве који се желе постићи у оквиру трајања пројекта.
- **Деградирано станиште** – је природно станиште које је изгубило знатан део својих природних функција и где је дугорочно смањен капацитет екосистема да пружа своје услуге. Приликом планирања интервенција, неопходно је располагати са довољно референтних података у циљу утврђивања степена деградираниости станишта као и неопходних корака за поновно успостављање екосистема са високим еколошким интегритетом, које по саставу, структури, функцијама и еколошким процесима највише одговара природном станишту.
- **Утицај** – Да би активности обнове имале значајан утицај, неопходно је да буду ефективне, као и да су резултати мерљиви. Важно је да активности обнове буду адекватно финансијски, технички и кадровски подржане.

Мере које могу бити подржане: Пројектне активности треба да јасно допринесу очувању биодиверзитета, функција и услуга екосистема, еколошког интегритета и повезаности, и да постигну повраћај или чак унапређење структуре станишта, као и све природне функције истог од значаја за биолошку разноврсност и отпорност екосистема. Активне мере које се примењују морају да позитивно утичу на квалитет станишта, односно на степен његове очуваности и отпорности, као и стварање услова за повећање површине приоритетног типа станишта или присуства и бројности угрожених аутохтоних дивљих врста које су за њега везане.

Неопходно је прецизно **просторно (картографски) одредити локације** подручја на којима се спроводи обнова.

Такође, потребно је **јасно дефинисати индикаторе** за оцењивање напретка ка пројектним циљевима:

- **Кључни индикатор - обновљена површина приоритетног станишта:** Мери се укупна површина у хектарима (ha) приоритетних деградираних станишта (пашњака, влажних станишта или столетних шума) на којима су успешно примењене активне *in situ* мере еколошке обнове.
- **Други индикатори:**
 - Удео побољшаног степена очуваности станишта (%): Прати се проценат унапређења еколошког интегритета и квалитета обновљеног станишта на основу референтних вредности уведеног мониторинга.

- Повећање бројности/присуства угрожених аутохтоних врста: Региструје се позитиван тренд у бројности или повратак кључних угрожених биљних и животињских врста које су функционално везане за циљно станиште.
- Мерљиво унапређење екосистемских услуга: Региструје се позитиван помак у обезбеђивању „услуга“ које пружа екосистем.

При планирању активности обнове, такође је потребно узети у обзир следеће:

- Које локације са деградираним приоритетним стаништима представљају приоритет за обнову и зашто?
- Које мере обнове су изводљиве у оквиру овог јавног позива у односу на расположиве ресурсе (финансијске, људске и техничке) и могућа ограничења (верменска, законска, техничка)?
- Који ће еколошки, економски и социјални утицај предложене мере обнове имати?
- Који су кључни актери који могу имати интерес, одговорност и/или надлежност при спровођењу предложених мера обнове?
- Да ли су обезбедјена додатн средства за мере обнове из других извора (суфинансирање од стране приватног/јавног сектора, других донатора, зајмова и сл)?

1.1.1 Типови станишта у фокусу Компоненте 1

Пројектни предлози поднети у оквиру Компоненте 1 планирају интервенције у следћим приоритетним стаништима:

Влажна станишта

Влажна станишта у ширем смислу подразумевају различите типове копнених површинских стајаћих вода (језера, баре, мртвице, рукавце, итд), ритова, тресава, мочвара (слатких и сланих), мртваја, ушћа великих река, панонске слатине, панонске слане степе и заслањене ливаде, односно станишта која су током већег дела године или стално засићена водом, укључујући она на којима се јавља специфично прилагођена вегетација.

Влажна станишта представљају важне центре биодиверзитета и сматрају се једним од најпродуктивнијих еколошких система. Задржавајући вишак воде спречавају поплаве и економске штете. Због своје вегетације, влажна станишта доприносе пречишћавању воде и тиме умањују утицај различитих извора загађења. Поред наведених важних карактеристика влажних станишта, она су такође веома важна за ублажавање климатских промена уклањањем угљен-диоксида из атмосфере, као што то раде тресаве које, иако заузимају само 3 % површине Земље, доприносе складиштењу трећине угљеника на копну, што је двоструко више од свих светских шума заједно. Процењује се да глобална вредност екосистемских услуга, садашњих присутних екосистема влажних станишта је 47,4 трилиона долара

годишње. Ови екосистеми дају допринос већи од 20% укупне вредности екосистемских услуга на глобалном нивоу.

Иако спадају у најпродуктивније екосистеме, влажна станишта су истовремено и најосетљивија. На њих у Србији у највећој мери негативно утичу људске активности попут пренамене земљишта, исушивања и каналисања за потребе пољопривреде и урбанизације, директне експлоатације (нпр. вађење тресета), загађење воде, али истовремено су све израженији негативни утицаји климатских промена, кроз смањење нивоа површинских и подземних копнених вода.

У Србији је тренутно евидентирано преко 700 влажних станишта у оквиру граница заштићених подручја. Главне мере за обнову влажних станишта обухватају пре свега опоравак природног хидролошког режима, односно затварање или преобликовање канала за одводњавање, уклањање или прилагођавање насипа и омогућавање природног плављења и задржавања воде. Код тресава посебно је важно подизање нивоа подземних вода до степена који омогућава развој и опстанак тресетотворних маховина, уз затварање дренажних канала, преграђивање одводних токова и спречавање даљег исушивања. Мере обнове влажних станишта су већ успешно спроведене у сарадњи са UNDP у неколико заштићених подручја.

Пашњаци/ливаде

Пашњаци и ливаде су отворена станишта која се карактеришу травнатом вегетацијом без значајног присуства дрвећа. Она представљају дом за велики број врста дивље фауне и флоре, укључујући бројне инсекте, птице и мале сисаре. Пашњаци на Балканском полуострву су изузетно богати са аспекта биолошке разноврсности. Преостали пашњаци на Балкану од глобалног значаја, јер они и даље представљају резервоаре биодиверзитета због неколико важних фактора. Традиционална употреба испаша и кошење током векова, географски положај и подлога (кречњак, песак, итд) и климатски градијент (алпска, умерено-континентална и средоземна клима) омогућили су развој разноврсних биљних заједница пашњака и ливада, које подржавају мноштво животињских врста. Поједини ливадски екосистеми у Србији садрже 40-80 биљних врста (укључујући орхидеје, звончиће и ароматично биље) по квадратном метру. Ова станишта су веома значајна за традиционалну пољопривреду и производњу хране, обезбеђујући све што је потребно за испашу за стоке, а истовремено подржавају мноштво инсеката опрашивача који су неопходни за пољопривреду. Пашњаци и ливаде играју виталну улогу у циклусу хранљивих материја, складиштењу угљеника у њиховом биомасном и земљишном слоју, чиме доприносе у смањењу негативних ефеката климатских промена. Према проценама Међувладине научно-политичке платформе о биодиверзитету и услугама екосистема (IPBES), процењена годишња вредност екосистемских услуга пашњака на глобалном нивоу је 21,9 трилиона америчких долара.

Пашњаци и ливаде у Европи и Србији суочавају се са бројним притисцима. Током последњег века, више од половине полуприродних пашњака у Европи је изгубљено или знатно измењено. Интензивирање пољопривреде довело је до великог губитка пашњака кроз орање природних или полуприродних пашњака ради узгоја усева, употребу великих количина ђубрива и пестицида, као и пресејавање са неколико продуктивних врста трава. Губитак биљног диверзитета довео је и до пада броја опрашивача и инсеката, као и других животиња које се ослањају на пашњаке за исхрану и као место за брложење и гнездење (нпр. текуница – *Spermophilus citellus*, степски твор – *Mustela eversmanii*, велика дропља – *Otis tarda*, ритска сова - *Asio flammeus* и друге врсте).

У многим руралним областима, посебно у планинским и маргиналним регијама, традиционално испаша и кошење су престали. Овај негативни тренд изазван депопулацијом руралних подручја, падом малог сточарства и економским променама у пољопривреди, као резултат је имао постепену сукцесију. Жбуње и дрвеће сада заузима простор некадашњих пашњака, што је довело до нестајања врста које настајују отворена станишта и губитак ливада високих природних вредности. Ова пјава је посебно изражена у планинским регијама Србије.

Урбанизација и развој инфраструктуре, као и успостављање тзв. соларних фарми такође представљају озбиљну претњу за ова приоритетна станишта јер доводе до њихове даље деградације и фрагментације. Приградски пашњаци су такође под сталним развојним притиском.

Климатске промене све више утичу на пашњаке широм Европе, са главним ризицима као што су учесталије суше, топлотни таласи, промене у саставу врста и смањена продуктивност. Пожари проузроковани изузетно штетном и нажалост широко распрострањеном противзаконитом пољопривредном праксом паљења стрњике и даље представљају озбиљну претњу по пашњаке и ливаде у Србији.

Једна од кључних мера за обнову пашњака и ливада је, на пример, поновно успостављање контролисане испаше, која подразумева подршку традиционалном сточарству и континуирано присуство стоке како би се омогућило природно обнављање вегетације. Такође, изостављање појединих делова обрадивог земљишта приликом пољопривредних радњи је једна од мера којом се омогућава обнављање биљних врста и ливадских заједница. Такође, разне друге активне мере такође могу допринети обнови пашњака и ливада.

Столенте шуме

Примарне, односно столетне шуме, у југоисточној Европи, спадају међу највредније преостале шумске екосистеме на континенту. Преостале старе шуме су фрагментисаније и често мање од 1.000 хектара, али су еколошки изузетно значајне. Западни Балкан и даље чува неке од последњих преосталих делова примарних и старих шума у Европи, док је у Србији преостало свега неколико локалитета где се овакве шуме налазе.

Столетне шуме карактеришу велика/стара стабла и структурна сложеност, укључујући жива и мртва стабла, као и вертикална и хоризонтална разноврсност. Структурна разноликост столетних шума подржава карактеристичну биолошку разноврсност, где велика/стара стабла чине кључну компоненту екосистема. Дуг временски период неометаног развоја ових шумских екосистема, односно потпуно одсуство антропогеног утицаја, омогућило је успостављање посебних услова за опстанак одређеног броја специјализованих врста које су посебно везане за овај екосистем. Значајан број дивљих врста је строго везан за столетне шуме због зависности од присуства великих старих стабала и структурне сложености столетних шума. Специјализоване птице попут планинског детлића (*Dendrocopos leucotos*), неколико врста сова, ослања се на присуство старих стабала, док се специјализовани сапроксилни инсекти, гљиве и лишајеви ослањају се на присуство велике количине мртвог дрвета. Столетне шуме представљају најважнија станишта за неколико угрожених врста попут мрког медведа (*Ursus arctos*), вука (*Canis lupus*) и евроазијског риса (*Lynx lynx*), као и слепих мишева (попут врста из рода *Myotis*).

Ове шуме складиште знатно више угљеника него шуме којима управља човек – често 30–70% више по хектару када се узму у обзир надземна и подземна биомаса и земљиште заједно. Старе букове шуме и мешовите шуме (буква–јела–смрча) достижу и ниво складиштење од 500 тона CO₂ по хектару годишње. Њихова сложена структура, која укључује врло стара стабла и велике количине мртвог дрвета (200–400 m³/ха или више), подупире изузетну биолошку разноврсност. У планинским

сливовима оне играју кључну улогу у регулисању режима вода, смањењу поплавних таласа и ерозије и стабилизацији падина.

Упркос овом значају, старе шуме у југоисточној Европи су под значајним притиском. И овој малој количини преосталих столетних шума у Србији прети нелегална и неодржива сеча, као и лоше управљање. Легална и илегална сеча и даље представљају једну од главних претњи, укључујући унутар или у непосредној близини заштићених подручја. Селективна сеча и изградња шумских путева у заштићеним подручјима такође нарушава карактер преосталих старих шума, доводи до фрагментације, промена микроклиме и губитка структурне сложености, чак и када номинална шумовитост формално остаје. Развојна инфраструктура као што су шумски путеви, хидроелектране, ветропаркови, скијалишта, туристички објекти и сл., додатно фрагментишу преостале очуване шумске пределе, олакшавају приступ очуваним стаништима и каснију експлоатацију. Климатске промене су додатни и растући фактор стреса, доприносећи учесталијим сушама, ризицима од пожара, ветроломима и ширењу штеточина, нарочито поткорњака у смрчевим шумама. Иако су старе шуме у целини отпорније захваљујући структурној и генетској разноврсности, поједине преостале старе шуме могу бити веома осетљиве на нагло сушење и пропадање.

Најважније „мере обнове“ за старе шуме у југоисточној Европи у суштини су везане за рестаурацију околног шумског пејзажа како би се ојачали тампон појасеви и повезала преостала језгра старих шума. У овим тампон зонама је неопходно да се примењује принцип природи блиског газдовања шумама, што може знатно смањити ивичне ефекте. То подразумева избегавање чистих сеча, продужење опходње, задржавање старих и станишно вредних стабала, одржавање значајних количина мртвог дрвета и подстицање неравномерно старих, мешовитих састојина, уз давање предности природном подмлађивању. С обзиром на убрзавање климатских промена, неопходно је применити и мере за повећање отпорности ових екосистема, кроз диверсификацију састава врста и структуре у околним шумама.

Обнова повезаности између фрагментисаних столетних шума подједнако је важна и може се постићи побољшањем еколошког квалитета шуме у простору између њих. Мере обнове могу укључити потпомогнуто природно обнављање, циљано уношење аутохтоних врста тамо где природна регенерација није довољна и постепену конверзију једноврсних шумских плантажа у структурно сложене, мешовите шуме. Такође, пројектни предлози могу да садрже додатне мере попут активности за сузбијање илегалне и неодрживе сече кроз употребу иновативних решења и технологија и сл.

1.2 Компонента 2: Успостављање еколошких коридора унутар или између заштићених подручја за све типове природних станишта.

Фрагментација станишта представља једну од највећих претњи по очување биодиверзитета и еколошког интегритета. Развој инфраструктуре (попут путева и железница), интензивна пољопривреда, ширење урбаних зона, и промене у намени земљишта доводе до разбијања великих, очуваних природних подручја у мање, међусобно изоловане целине. Ова изолација директно спречава природне дневне или сезонске миграције дивљих врста, смањује могућност генетске размене између популација и чини екосистеме изузетно рањивим на утицаје климатских промена.

Циљ подршке пројектима у оквиру Компоненте 2: Повезати укупно бар 10km² екосистема успостављањем еколошких коридора унутар или између заштићених подручја у Србији (индикатор је кумулативан и обухвата све пројекте подржане у оквиру ове компоненте).

Значај повезивања за природна станишта и циљане врсте у Србији

Копнени коридори су неопходни за сисаре, водоземце, гмизавце и бројне бескичмењаке којима су потребна сигурна склоништа приликом кретања кроз пољопривредне или урбанизоване пределе. Интензивна пољопривреда и укрупњавање парцела довели су до нестанка традиционалних елемената предела који су деценијама служили као природни путеви за дивљи свет.

Речни и поточни токови са својим приобалним појасевима представљају најзначајније и најдуже природне коридоре. Међутим, они су врло често прекинути вештачким баријерама попут брана, мини-хидроелектрана, неадекватних пропуста, или су деградирани бетонирањем корита и потпуном сечом приобалне вегетације. Ово директно пресеца путеве миграторним врстама риба, али и угрожава водоземце и неке врсте сисара попут видре и дабра.

Експанзија путне инфраструктуре (аутопутеви, брзе саобраћајнице и пруге) може да узрокује непремостиве линијске баријере у пределу. Ове баријере доводе до високе стопе смртности дивљих животиња на путевима и готово потпуне изолације популација, што је посебно критично за крупне звери (медвед, вук, рис) које захтевају огромна пространства, али и за водоземце током њихових пролећних миграција ради репродукције.

Ове изазове срећемо у бројним типовима станишта, као што су:

- **Шумски комплекси** Србије, попут Карпатског лука (Ђердап, Кучај, Стара планина) и Динарског система (Тара, Златибор, Голија), представљају нека од најважнијих станишта за крупне звери у Европи: мрког медведа (*Ursus arctos*), вука (*Canis lupus*) и евроазијског риса (*Lynx lynx*), као и за њихов плен, односно папкаре и копитаре. Када се велики шумски комплекси пресеку аутопутевима без зелених прелаза, популације крупних сисара (а посебно крупних звери, које захтевају огромна пространства за живот) остају заробљене. То доводи до директног страдања на путевима, и, што је још опасније, до генетске изолације. Успостављање континуираних шумских коридора и наменских прелаза за дивље животиње, од апсолутног су приоритета за дугорочни опстанак бројних угрожених дивљих врста.

- **Влажна станишта** у Србији (мртваје, ритови, плавне шуме) су десеткована мелиорацијом. Водоземци (Amphibia) су глобално најугроженија класа кичмењака управо због фрагментације ових станишта. Врсте попут строго заштићеног подунавског мрмољка (*Triturus dobrogicus*), црвенотрбог мукача (*Bombina bombina*) или барске корњаче (*Emys orbicularis*) имају веома специфичан животни циклус: размножавају се у води, али добар део године и период хибернације проводе на копну, често у околним шумама или на ливадама. За њих су коридори попут „тачака ослонца“ од виталног значаја. Мрежа малих, наизглед безначајних локви, бара и влажних ливада омогућава метапопулациону динамику – ако једна локална популација изумре због суше, јединке из суседне "тачке ослонца" ће поново колонизовати тај простор. Уређење приобалних појасева дуж канала и река ствара сигурне руте за кретање водоземаца и гмизаваца.
- Традиционални **пашњаци и степска станишта** су најфрагментисанији екосистеми у Србији, нарочито у Војводини. Остаци ових станишта су дом за критично угрожене врсте попут текунице (*Spermophilus citellus*), степског сокола (*Falco cherrug*), велике дропље (*Otis tarda*) и разних врста змија и гуштера који не могу да опстану у монокултурама кукуруза и сунцокрета. За ове врсте, повезивање се врши кроз ревитализацију зелених међа, живица, пољозаштитних ветробраних појасева и травнатих рубова уз путеве и канале. Ови линијски микро-коридори разбијају хомогену пољопривредну матрицу, пружајући заклон од предатора и изворе хране инсектима полинаторима, малим сисарима и гмизавцима док се крећу између већих очуваних пашњака.
- **Брдско-планински травњаци, клисуре и кањони** (попут Кучаја, Бељанице и Суве планине) представљају кључна станишта за очување специфичног биодиверзитета и реликтне флоре и фауне. Ова сува карбонатна станишта, планинске рудине и стеновити кањонски усеци пружају уточиште бројним заштићеним врстама, укључујући ретке птице грабљивице, гмизавце и специфичне заједнице инсеката полинатора. За разлику од континуираних шумских предела, ова станишта су природно фрагментисана и често изолована брдским рељефом, што повезаност дуж планинских вена чини још осетљивијом. Успостављање функционалних еколошких коридора дуж планинских гребена и клисура, као природних еколошких мостова намеће као императив за прилагођавање ових врста климатским променама и њихову сеобу ка вишим надморским висинама.
- **Пешчарска станишта** у Србији представљају јединствене биогеографске оазе и последња уточишта за изразито специјализовану терестријалну фауну, пре свега у Панонској низији. Ова специфична станишта отвореног песка дом су за заштићене врсте малих сисара, гмизаваца и инсеката, попут средоземне волухарице (*Microtus guentheri*), степског гуштера (*Podarcis tauricus*) и инсекта из реда мрежжикриклаца (*Myrmeleon formicarius*). Фауна пешчара се суочава са екстремним степеном просторне изолације услед ширења пољопривредних монокултура и некадашњег интензивног пошумљавања ових станишта, често и алохтоним врстама. Да би се спречио нестанак ових "пешчарских острва", од виталног је значаја успостављање линијских травнатих коридора који прате рељефне прегибе, лесне терасе и заштитне појасеве аутохтоне вегетације ..
- **Термофилне храстове шуме и шикаре** у брдско-планинским пределима јужне и источне Србије (попут долина Пчиње и Тимока) представљају кључна станишта за термофилну (топлољубиву) терестријалну фауну медитеранског и субмедитеранског порекла. Ове отворене, светле храстове шуме (сладун - *Quercus frainetto* и цер - *Quercus cerris*) представљају примарно станиште за бројне строго заштићене врсте

гмизаваца попут шумске корњаче (*Testudo hermanni*), кратконог гуштера (*Ablepharus kitaibelii*), као и за крупне инсекте попут јеленка (*Lucanus cervus*) и велике храстове стрижибубе (*Cerambyx cerdo*). Фрагментација ових шума услед крчења земљишта, ширења путева и сече стабала директно прекида сувоземне миграционе путеве ових споропокретних организама. Повезивање ових станишта захтева очување континуираних шумских прелаза без баријера, ревитализацију деградираних шибљака уз ободне шума и заштиту старих „храстових мостова“ у пољопривредном пределу, чиме се обезбеђује проток и миграција термофилне фауне према суседним стабилним популацијама на Балкану.

- **Високопланинске камењаре, точила и пашњаци изнад горње шумске границе** представљају сурова, али екстремно важна станишта за глацијалне реликте и уско специјализовану терестријалну фауну. Ове изоловане "небеске пустиње" су једини дом за врсте прилагођене екстремној хладноћи и стеновитом терену, попут балканске дивокозе (*Rupicapra rupicapra balcanica*), снежне волухарице (*Chionomys nivalis*) и бројних ендемичних врста бескичмењака, посебно трчуљака (Carabidae). Повезивање ових станишта постаје критично у светлу климатских промена, које потискују ове хладнољубиве врсте ка све вишим надморским висинама, драстично им смањујући расположиви животни простор. Поред тога, неадекватна изградња скијалишта, пратеће инфраструктуре и развој планинског туризма често физички пресецају њихове миграционе путеве на најосетљивијим тачкама. Успостављање високопланинских еколошких коридора, који прате природне гребене и строго ограничавају даљу градњу у зонама изнад шумске границе, неопходно је како би се омогућило слободно кретање крда дивокоза и спречила потпуна изолација микро-популација терестријалне фауне која не може да преживи спуштање у ниже, топлије појасеве.

Мере које могу бити подржане у оквиру Компоненте 2:

Пројектне активности треба да јасно допринесу унапређењу постојећег или поновном успостављању функционалног еколошког коридора и повезивању природних станишта унутар или између заштићених подручја. Мере успостављања коридора треба да омогуће повраћај природних путева миграције, повећање простора за кретање врста у потрази за храном или ради размножавања, као и побољшање укупног здравља и отпорности екосистема.

Неопходно је прецизно просторно (картографско) одредити локације на којима се успостављају коридори, као и тачно идентификовати баријера које се решавају.

Такође, потребно је јасно дефинисати индикаторе за оцењивање напретка ка пројектним циљевима:

- **Кључни индикатор - површина под подржаним еколошким коридорима (ha):** Мери се укупна површина успостављених, обновљених или функционално повезаних коридора који повезују деградирана станишта са заштићеним подручјима.
- **Други индикатори:**

- Број успешно уклоњених или прилагођених физичких баријера: Прати се број уклоњених преграда или прилагођених вештачких пролаза за дивље животиње.
- Успешност проласка циљаних угрожених врста кроз коридоре: Прати се учесталост коришћења коридора и прелаза од стране дивљих животиња помоћу фото-замки и других метода.

При планирању активности за успостављање еколошких коридора, потребно је узети у обзир следеће:

- Која подручја у Србији се сматрају приоритетним са аспекта обезбеђивања повезаности станишта и очување биодиверзитет и/или високог еколошког интегритета?
- Која заштићена подручја и приоритетна природна станишта би се повезала и за које кључне/циљане врсте је коридор од значаја?
- Које су главне баријере или узроци фрагментације на одабраној локацији и да ли су предложене мере њиховог уклањања изводљиве у оквиру расположивих ресурса?
- Који ће еколошки, економски и социјални утицај предложено решење за успостављање/обнову коридора имати на локалну заједницу?
- Који су кључни актери (нпр. локална заједница, локалне самоуправе, пољопривредници, водопривредна предузећа, предузећа за израду и одржавање путева, итд.) неопходни за успешно спровођење и да ли како обезбедити њихову подршку, односно сагласност?
- Врсте специјализоване за одређена станишта и врсте са слабом способношћу ширења су знатно више погођене фрагментацијом него врсте које су прилагодљивије и имају већу мобилност и способност ширења.
- Подручја од високог значаја за биодиверзитет су локалитети који садрже популације угрожених или географски изолованих популација дивљих врста, површине са угроженим стаништима од великог значаја, локалитети од значаја за одржавање биолошких процеса (нпр. миграција, репродукције, рефугијуми/уточишта итд.), или локације од великог значаја за еколошку повезаност. Такође, треба узети у обзир и локалитете који обухватају културолошки значајан биодиверзитет, односно екосистеме и врсте од важности за локалне заједнице.

2. Услови и смернице за учешће на јавном позиву

2.1 КО МОЖЕ ДА СЕ ПРИЈАВИ?

Следећа правна лица могу да буду подносиоци пројектне идеје:

- Сви управљачи заштићених подручја;
- Јавна и приватна предузећа;
- Јединице локалне самоуправе;
- Академске и научноистраживачке институције и организације.

Подносилац пријаве (носилац пројекта):

- мора да буде регистрован у надлежном службеном регистру, укључујући у Агенцији за привредне регистре када је то примењиво, и мора имати одговарајући законски мандат, стручне капацитете и неопходна овлашћења за спровођење активностикоје предлажу у оквиру својих пријава.
- уколико носилац пријаве није управљач заштићеног подручја на којем ће се предложене активности спроводити мора да достави копију формалног споразума са управљачем заштићеног подручја (или писма о сарадњи којим управљач потврђује сагласност са предложеним активностима) приликом подношења пројектне идеје (концепта).
- За предложене активности **унутар и изван заштићених подручја**, неопходно је да је спровођење предложених мера **у надлежности предлагача или партнера на пројекту**.
- не сме бити у поступку ликвидације, стечајном поступку или под привременом забраном обављања делатности.
- као носилац пријаве може предложити највише два предлога пројекта по компоненти у оквиру позива.
- може да реализује пројекат самостално или у партнерству.

Организације цивилног друштва могу бити носилац пројектног предлога само у случајевима где је организација цивилног друштва истовремено и управљач заштићеног подручја.

Партнерство

Подносилац предлога пројекта може се пријавити самостално или у партнерству са релевантним институцијама или организацијама. У случају партнерства, партнерске организације морају бити регистроване у Србији, потребно је доставити њихове податке, и потребно је у оквиру конкурсне пријаве доставити и споразум о сарадњи, потписан и печатиран од стране партнерских страна у пројекту, где су јасно дефинисане активности и одговорности сваког од партнера.

2.2 Додатни услови позива

У оквиру овог јавног позива разматраће се **само:**

- пројектни предлози који се реализују **унутар, између или у непосредној близини заштићених подручја** на територији Републике Србије,
- пројектни предлози са активностима усмереним на **обнову деградираних приоритетних станишта (пашњака, влажних станишта и столетних шума) и/или повезивање природних станишта кроз успостављање еколошких коридора**,
- предлози пројеката чије се активности могу реализовати у периоду који **није краћи од шест месеци нити дужи од 12 месеци**.
- пројектни предлози чије активности имају **јасно дефинисане циљеве, индикаторе успеха** (односно **мерљив позитиван утицај**), **план спровођења и буџет**, пројекти који су усклађени са националним и глобалним циљевима заштите природе, као и са националним прописима (имају обезбеђене или могу прибавити услове заштите природе).
- могуће је подношење пројектног предлога који истовремено садржи активне мере обнове деградираних приоритетних станишта (Компонента 1) и успостављање еколошких коридора (Компонента 2).
- пројектни предлози морају узети у обзир утицај пројектних активности на локалне заједнице унутар и/или у непосредној близини заштићених подручја чија егзистенција зависи од природних вредности (посебно у руралним подручјима и међу сиромашним становништвом). Интереси ових осетљивих друштвених група биће узети у обзир током припреме и спровођења пројеката. Посебну пажњу потребно је посветити домаћинствима којима руководе жене, која ће бити идентификована и процењена пре отпочињања било каквих пројектних интервенција у одређеном заштићеном подручју.
- пројектни предлози требају да интегришу висок степен учешћа локалних заједница у оквиру праћења и самог спровођења пројектних активности, а у циљу унапређења транспарентности, као и одговорности и власништва локалне заједнице над пројектним резултатима. У оквиру пројектног предлога потребно је интегрисати принципе родне равноправности у сваком аспекту планирања и имплементације пројекта.
- за све пројектне предлоге у којима се планира спровођење пројектних активности унутар заштићених подручја, неопходно је да **управљачи заштићених подручја имају формалну сагласност надлежног органа за десетогодишњи план управљања и годишњи програм за текућу годину**.

Приликом евалуације пројектних предлога, предност ће имати пројекти:

- са **активним мерама од значаја** за очување већег броја приоритетних дивљих врста (нпр. строго заштићених и заштићених) и приоритетних станишта;
- у којима се примењују **иновативна решења**, односно активне мере која до сада нису примењене у Србији;

- који директно доприносе постизању [више циљева из Глобалног оквира за биодиверзитет](#) који су везани за предметни пројекат;
- са **репликабилним** решењима (решења која се могу користити као модел и поново применити и/или даље надоградити на другим локацијама);
- који **укључују локалне заједнице** (посебно рањиве друштво групе) и **решавају друштвене изазове**.
- који примењују **решења заснована на природи (Nature-based Solutions – NbS)**

Напомена: Пре подношења пројектних идеја препоручује се претходно консултовање подносиоца са надлежним **заводом за заштиту природе** везано за пројектне активности, предложене локације за пројектне интервенције и неопходне сагласности. У циљу утврђивања најпогоднијих локација за спровођење активних мера обнове или успостављања еколошких коридора, потребно је користити све доступне податке (научна истраживања, мониторинг стања врста и станишта), као и званичне препоруке надлежних институција за заштиту, очување и обнову деградираних приоритетних станишта.

Модификације пројектног предлога

Након истека рока за подношење предлога пројекта, а пре доношења коначне одлуке о финансирању (у фази акцелерације), UNDP може предложити одређене измене предлога пројекта, у погледу буџета и активности планираних у пројекту, у циљу унапређења предлога пројекта. Подносилац пројекта има право да прихвати или одбије ове предлоге. Потребна средства подлежу процесу верификације који претходи потписивању уговора. Провере могу укључивати захтев за додатним објашњењима и на основу њих евалуациона комисија може предложити измене буџета. Стога је у интересу сваког подносиоца да обезбеди реалан буџет са најповољнијим ценама.

3. ПРОЦЕС – ОД ПОДНОШЕЊА ПРОЈЕКТНЕ ИДЕЈЕ ДО ЗВАНИЧНОГ ОДОБРАВАЊА СУФИНАНСИРАЊЕ КОНАЧНОГ ПРОЈЕКТНОГ ПРЕДЛОГА

Јавни позив за подношење пројектних идеја објављен је 26. августа 2026. године.

Јавни позив укључује следеће кораке:

1. Први корак: подношење пројектних идеја (концепата)

Након објаве јавног позива, подносилац припрема и прво подноси **пројектну идеју (концепт/нацрт)** путем **online формулара за пријаву пројектне идеје**, најкасније до 30. септембра 2026. године.

2. Други корак: оцењивање пројектних идеја (концепата)

По истеку рока за пријаву пројектних идеја пројектни тим UNDP-а ће извршити проверу техничке исправности пријава, а евалуациона комисија спровести евалуацију поднетих пријава (видети критеријуме за евалуацију пројектних идеја у поглављу 3.1 испод). Подносиоци пројектних идеја које испуне критеријуме евалуације добиће детаљна упутства за учешће у „акцелерацији“ даљи развој **пуног предлога пројекта**.

3. Трећи корак: акцелерација

UNDP ће обезбедити експертску подршку одабраним пројектима кроз такозвани „акцелератор“, како би пројектне идеје биле уобличене у пројекте „зреле“ за финансирање. Техничка подршка за изабране пуне предлоге пројекта представља подршку кандидатима за припрему **пуног пројектног документа**. Процес акцелерације може садржати пружање **техничке и стручне подршке** за: унапређење техничких, иновативних и финансијских аспеката пројекта, приступ изворима финансирања, прибављање неопходних услова, одобрења и дозвола и слично. Током ове фазе кандидатима ће бити обезбеђено индивидуално менторство, као и додатна обука на теме: активне мере обнове деградираних станишта (пашњака, влажних станишта, столетних шума), активне мере за успостављање еколошких коридора, примена решења заснованих на природи, развој пословног плана, маркетинг плана, додатно финансирање, укључивање родне равноправности и друге релевантне теме. Процес акцелерације зависиће од спремности пројекта као и од одлуке пројектног тима и пројектног одбора.

4. Четврти корак – подношење пуног предлога пројекта

Након „акцелерације“, подносиоци припремају и подносе **пун предлог пројекта** најкасније **до 15. децембра 2026. године.**

5. Пети корак – одабир пројекта за суфинансирање

Комисија за евалуацију пројекта, коју чине екстерни евалуатори и чланови Пројектног управног одбора, ће анализирати и оценити коначне верзије поднетих пројектних предлога на основу горе поменутих дефинисаних критеријума, и изабрати пројекте којима се одобрава суфинансирање, најкасније **до краја јануара 2027. године.**

Напомена: Евалуациона комисија може тражити додатне информације током процеса евалуације. Средства за суфинансирање која се траже кроз пројекат ће бити

предмет процеса верификације, у склопу ког подносилац предлога може добити захтев за пружање додатних објашњења, на основу којих евалуациона комисија може да предложи измену буџета. Стога је у интересу сваког подносиоца пројекта да предложи реалан буџет са најповољнијим ценама.

6. Шести корак - суфинансирање

Најуспешнијим пројектима ће бити додељена средства за суфинансирање, кроз одабрани механизам: **Уговор по учинку** (енг. Performance-based Payment Agreements - PBPA), или **Уговор о финансирању**, у складу са Пројектним документом, и према расположивом буџету.

У склопу овог јавног позива, дозвољено је **финансирање до 70%** (од стране пројекта) од укупне процењене вредности интервенције.

3.1 Упутство за подношење пуног предлога пројекта

Пун предлог пројекта се подноси искључиво путем уредно попуњеног **online формулара за пун предлог пројекта**, уз достављање **пратеће документације** путем **електронске поште** на адресу priroda.rs@undp.org

Приликом слања пратеће документације, неопходно је у наслову поруке навести пун назив пројектног предлога и назначити одговарајућу компоненту позива: **"Компонента 1 - Обнова деградираних приоритетних станишта"** или **"Компонента 2 - Успостављање еколошких коридора"**.

Пратећу документацију чине:

- **Образац за пријаву пуног предлога пројекта** са временским оквиром, табеларним и наративним буџетом (**Анекс 1**);
- **Буджет пројекта** (**Анекс 2**);
- Копије свих прибављених **дозвола, одобрења, услова и сагласности** за спровођење пројекта (уколико су у поступку прибављања, копије поднетих захтева). Уколико носилац пријаве није управљач заштићеног подручја на којем ће се предложене активности спроводити мора да достави копију **формалног споразума са управљачем заштићеног подручја (или писма о намерама)** којим управљач потврђује сагласност са предложеним активностима) приликом подношења концепта предлога пројекта.
- **Профил подносиоца пријаве**, који садржи одговарајуће потписане изјаве (**Анекс 3**);
- У случају партнерства, за сваког пројектног партнера неопходно је приложити попуњен **Профил партнера на пројекту**, укључујући одговарајућу потписану изјаву (**Анекс 4**), укључујући **споразум о сарадњи**, потписан и оверен од

стране партнерских страна у пројекту, где су јасно дефинисане активности и одговорности сваког партнера.

Пројектни предлози се подносе на **српском** језику.

Важне напомене:

- UNDP ће потврдити пријем свих пројектних идеја и пуних предлога пројеката најкасније **недељу дана** након истека рока за пријаву.
- UNDP ће обавестити све подносиоце о резултатима овог позива након спроведене евалуације и објављивања коначних **резултата**.
- **Разлози за одбијање** пројектних предлога могу, између осталог, бити:
 - **Непотпуна** пријава;
 - **Неусклађеност** са циљевима позива;
 - **Неиспуњавање** услова позива.
 - Подношење пријаве и пропратних докумената **након истека рока**;
 - **Недовољан број бодова** приликом евалуације;
- **Подносиоци пријава сnose све трошкове** у вези са припремом и/или подношењем предлога пројекта, без обзира да ли предлог буде успешан или не. UNDP неће ни у ком случају сносити одговорност или имати обавезу да надокнади такве трошкове, без обзира на ток, односно исход процеса.

Напомена: Пре доношења коначне одлуке о суфинансирању, евалуациона комисија може да затражи одређене измене (у смислу активности или буџета у оквиру пројекта, а са циљем унапређења пројекта), као предуслов за финансирање.

3.2 Припрема пројектног буџета

Услови који се односе на пројектне буџете

У оквиру овог јавног позива UNDP обезбеђује суфинансирање пројеката **у максималном износу од 70%** укупне вредности пројекта, док подносиоци предлога имају обавезу да обезбеде **најмање 30%** средстава из сопствених или других извора. **Апсолутни износ суфинансирања** од стране пројекта (без обзира на укупну вредност интервенције) је **минимално 30,000 долара** и **максимално 150,000 долара**.

Следеће ће бити прихватљиво као **сопствено финансирање од стране подносиоца пројекта** или финансирање из других извора:

- директан финансијски допринос;

- активности које директно доприносе спровођењу пројекта (нпр. припрема техничке документације за пројекат, опрема која се користи за спровођење пројектних активности, итд.);
- ангажовање запослених чији рад је у директној вези са пројектним активностима.

Максимални проценти по ставци **сопственог учешћа** су:

- Људски ресурси – до 20% сопственог учешћа;
- Активности комуникације и пројектне видљивости - до 10% сопственог учешћа;
- Административни трошкови – до 5% сопственог учешћа;
- Путни трошкови - до 5% укупних сопственог учешћа.
- Активности које су индиректно везане за обнову деградираних приоритетних станишта, односно успостављање еколошких коридора (нпр. истраживање, мониторинг, едукација, итд.) се могу подвести под **додатне активности** уз максимални удео од 10% сопственог учешћа.

Барем 50% износа сопственог учешћа мора бити намењен активностима у директној вези са обновом деградираних приоритетних станишта или успостављањем еколошког коридора (у зависности од компоненте јавног позива).

Подносилац предлога наводи у пријави и листу пројекта који говоре **о искуству у управљању пројектима исте или веће вредности од буџета предложеног пројекта.**

Максимални износ суфинансирања који се може тражити по компоненти у оквиру овог позива је **150,000.00 долара.**

Пројектни буџет представља монетизацију пројектних активности. Трошкови наведени у буџету морају бити засновани на тржишним ценама и стандардним тарифама, што значи да је неопходно прикупити све релевантне информације с тим у вези током развоја пројектне идеје и пројектног буџета.

Пре потписивања уговора, пројектни предлози су подложни процесу верификације, у оквиру којег подносилац предлога може добити захтев за пружање додатних објашњења, на основу којих UNDP може да предложи измену буџета. Стога је у интересу подносиоца пројекта и пружаоца услуга да припреми реалан буџет са стварним, оправданим и прихватљивим трошковима.

За трошкове које **није могуће прецизно утврдити**, треба извршити процену и објаснити у наративном делу буџета (Анекс 1) на који **начин** се дошло до **процене**. Ово се посебно односи на активности које предлагач пројекта финансира из сопствених или других средстава.

Сопствена средства и **средства од других донатора** треба представити одвојено, у табеларном буџету у одговарајућој колони, и објаснити у наративном

делу буџета (ако ће средства бити доступна само под одређеним условима, ти услови морају бити наведени).

Приликом попуњавања буџета, посебно треба водити рачуна да:

- сви трошкови буду наведени **у америчким доларима (USD)**.
- сви трошкови буду изражени у **брuto износу**;
- трошкови набавки робе и услуга буду наведени **са ПДВ-ом**.
- се предвиде **трошкови спровођења независне ревизије** у склопу сопствених средстава.

Исплате ће се вршити у динарима (RSD) према важећем UNORE курсу.

Извештавање ће се радити у динарима (RSD) и америчким доларима (USD) истовремено.

Напомена: У буџет треба укључити **непланиране трошкове** у износу до **3% укупне вредности** пројекта.

Све набавке робе и услуга које се спроводе у оквиру пројекта морају се спроводити **у складу са релевантним прописима Републике Србије**.

Мониторинг и евалуација ће бити спроведени одвојено у оквиру пројекта „Обнова и повезаност приоритетних станишта за очување врста у Србији“ и ови трошкови не морају бити укључени у буџет подносиоца пројектног предлога.

Прихватљиви трошкови за суфинансирање преко UNDP су:

- сви неопходни трошкови за реализацију активности у складу са принципима легалности и економичног финансијског управљања, што се посебно односи на вредност уложеног новца и исплативост (најбоља вредност за уложени новац);
- стварни трошкови подносиоца пројектног предлога или партнера током периода реализације пројекта;
- евидентирани трошкови у току реализације пројекта, у обрачунским или пореским документима подносиоца пријаве или његових партнера, који су препознатљиви и проверљиви, а поткрепљени оригиналном документацијом на основу чије копије се правдају UNDP;
- наведени трошкови у процењеном укупном буџету активности.

Неприхватљиви трошкови за суфинансирање преко UNDP су:

- трошкови који нису директно повезани са имплементацијом пројекта и постизањем циља пројекта;
- трошкови за појединачне ставке који су несразмерни са укупним буџетом пројекта;
- трошкови које покрива други донатор;
- било која врста накнаде особљу државне управе (државним службеницима);

- комерцијални трошкови (нпр. провизије, посредничке накнаде и сл.);
- дугови и трошкови сервисирања дуга;
- губици од курсних разлика;
- трошкови стицања земљишта и/или имовине;
- трошкови политичких или верских активности;
- трошкови у вези куповине алкохола, дуванских производа, оружја и лекова.

Наративни буџет је саставни део Анекса 1 и представља интегрални део буџета пројекта. У њему се детаљно описује и приказује структура трошкова за сваку буџетску ставку и подставку посебно.

3.3 Евалуација

Процес евалуације предлога пројекта ће се одвијати у три фазе:

- **Прва фаза:**

Концепте/нацрте пројектних идеја ће прегледати пројектни тим UNDP и утврдити да ли подносилац пројекта испуњава техничке критеријуме јавног позива, односно да ли је нацрт пројекта у складу са техничким критеријумима јавног позива. Евалуациона комисија ће затим евалуирати пројектне идеје/концепте.

- **Друга фаза:**

Након што пројекти одабрани у првој фази прођу фазу Акцелерације, следи **други круг евалуације од стране комисије, и најбољи и најнапреднији пројекти ће бити предложени за суфинансирање**, под условом да их одобри Управни одбор пројекта (који се састоји од представника Министарства заштите животне средине и UNDP), и да се комплетира пројектни документ по формату који се користи за уговоре о финансирању.

Критеријуми за евалуацију **концепата и пуних пројектних предлога** су следећи:

Бр.	Опис:	%	Бодови
1.	Капацитети подносиоца пријаве за несметану имплементацију предлога пројекта	10%	10
1а	Релевантно професионално искуство подносиоца пријаве у области заштите природе (спровођење активних мера заштите дивљих врста и станишта)		0-10
2.	Сврха и релевантност предлога пројекта	10%	10
2а	Усклађеност предлога пројекта са захтевима позива		0-5

2b	Јасноћа пројектних циљева и њихова усклађеност са циљевима Глобалног оквира за биодиверзитет (GBF)		0-5
3.	План активности и предложена методологија за њихову реализацију		30
3a	Повезаност пројектних активности са циљевима пројекта	30%	0-15
3b	Јасноћа и мерљивост индикатора за пројектне активности		0-15
4.	Делотворност и изводљивост пројекта		30
4a	Утицај пројектних активности на дугорочну обнову/повезаност природних станишта и угрожене дивље врсте		0-10
4b	Изводљивост предложених активности у оквиру датог буџета и временског оквира?	30%	0-10
4c	Репликабилност		0-3
4d	Иновативност		0-3
4e	Укључивање локалне заједнице и решавање друштвених изазова.		0-2
4f	Примена решења заснованих на природи (Nature-based Solutions - NbS)		0-2
5.	Буџет		20
5a	Оправданост буџета	20%	0-10
5b	Начин и облик обезбеђења сопственог учешћа на пројекту		0-10
Укупно		100%	100